

Zbornik predstavlja izvrstan uvid u stanje filozofije inspirirane mišlju Tome Akvinskoga, a inspiriran je kršćanskom tradicijom traženja i pronalaženja Istine u sjeni vjere i razuma.

Ivan KOPREK

Iris TIĆAC, *Uvod u etičku misao Dietricha von Hildebranda*, Rijeka: Teologija u Rijeci, 2001., 285 str.

Knjiga »Uvod u etičku misao Dietricha von Hildebranda« zapravo je prerađena doktorska disertacija gospođe Iris Tićac — obranjena na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu. Riječ je o znanstvenom prikazu etičkih postavki, u svijetu i u nas na žalost još nedovoljno poznatoga i priznatoga njemačkog filozofa kršćanske provenijencije D. von Hildebranda.

Knjiga govori o etici. Termin »etika« je inflatoran i u tome problematičan. Danas je »etika« za mnoge samo »paleonim« ili »staro ime« koje je strategijski zahrđalo i koje zahtijeva novo tumačenje. Čitajući Hildebranda, autorica obzračuje bit etike kao takve.

Zasigurno, rijetko je koji filozof u prošlom, dvadesetom, stoljeću pružio tako obuhvatan, a nadasve jasan opis biti etičkoga fenomena kao što je to učinio upravo Hildebrand — jedan od najistaknutijih predstavnika škole fenomenološkoga realizma i etike vrijednosti.

Činjenica je da su danas u krizi ne samo vrednote (njihovo shvaćanje i utemeljenje) nego i humanističke znanosti kao takve. Čini mi se da je to i bio jedan od ključnih motiva da se gospođa Tićac upusti u istraživanje Hildebrandove misli.

Ključ za čitanje Hildebrandova djela autorica je prepoznala već u prolegomeni njegove »Etike« u kojem je on sam pozvao čitatelja da strpljivo slijedi njegove analize i promisli, odnosno domisli njegove zaključke. A Hildebrand se zaustavlja pred realnošću, pred onim da-

nim. Zaustaviti se pred tim, uzeti dano ozbiljno kako nam se nudi u iskustvu, u krajnosti znači postati svjestan i onoga zadanoga.

Prihvatajući ovaj Hildebrandov poziv, autorica se u svojoj knjizi odlučila za imanentno tumačenje njegovih etičkih postavki, tumačenje koje ulazi u bit njegove misli i tu slijedi njegovu vlastitu metodu. U tom se smislu i nije željela opterećivati povijesnim analizama i paralelama, nego je samo iznutra pokušala proniknuti u Hildebrandov sustav.

Knjiga je podijeljena u pet poglavlja. Postoji, primjećuje dr. Tićac, duboko jedinstvo između Hildebrandovih spoznajno–teoretskih temelja i njegovih izvoda na područje praktične filozofije ili morala (odnosno etike). Prvo je poglavlje naslovljeno »Fenomenologija spoznaje D. von Hildebranda«. Spoznajna teorija daje etici epistemološki instrumentarij, potreban za postizavanje uvida u nužne bitnosti morala.

Ako je pak govor o moralu, onda je najprije riječ o vrednotama. Stoga se drugo poglavlje »Fenomenologija vrijednosti« usredotočuje na analizu vrednota u Hildebrandovoj filozofiji. Analiza biti vrijednosti, odnosno »Odgovor na vrijednosti« kako je naslovljeno treće poglavlje knjige, obuhvaća suptilnu analizu specifičnosti čudorednoga vrijednosnog odgovora, odnosno uvid u njegovu narav. U četvrtom poglavlju naslovljenom »Sfere čudorednosti u svjetlu odgovora na vrijednost« autorica pokazuje na koji način Hildebrandova primjena kategorije vrijednosnoga odgovora na čudoredno djelovanje otvara nove perspektive u postavljanju pitanja o nositeljima moralnih vrijednosti, o analizi biti, o formalnim i materijalnim uvjetima čudorednoga djelovanja, o odnosu situacije i vrijednosti odnosno o biti kreposti. Napokon, peto poglavlje s naslovom Hildebrandova osobnost u svjetlu vrijednosnog odgovora predstavlja originalni pokušaj dr. Tićac da iz Hildebrandovih

misli dešifrirati i predstavi njegovu osobnost.

Knjiga »Uvod u etičku misao Dietricha von Hildebranda« predstavlja značajan doprinos proučavanju filozofije tzv. škole minhenskog fenomenološkog realizma i filozofije vrijednosti. Ona je osobito vrijedna upravo po tome što se može čitati kao svojevrsni uvod u tu školu, kojoj je posebno stalo da u današnjoj posvemašnjoj krizi etike — samu etiku, preko fenomenologije, uzdigne do ontologije.

Ivan KOPREK

Tomislav JOZIĆ, *Na tragovima odgovornosti*. Etika u sjeni iskustva, Sarajevo: Vrhbosanska katolička teologija, 2000., 260 str.

U ovoj našoj povijesnoj epohi, s pravom zapaženoj i poznatoj po isticanju ljudskih prava, ugodno je naići na knjigu koja se usuđuje govoriti i o ljudskoj odgovornosti; koja je s 'ne-pravom' prečesto zaobidjena, zaboravljena ili zanemarena. Tek kad se udruže ta dva krila ljudske egzistencije — prava i odgovornosti, smijemo se nadati autentičnijoj budućnosti čovjeka pojedinca i obitelji, naroda i međunarodne zajednice. U suprotnom, »pojam slobode i ljudskih prava toliko se afirmira da se to pretvara u svoju suprotnost jer se na njima inzistira do te mjere da se ona više ne mogu ostvariti jer zadiru u prava i slobode drugih. Djecu se uči o njihovim pravima, ali ne i o odgovornostima i činjenici da postoji realitet koji treba poštivati« (V. Jukić). Formiranje moralnog lika budućeg odraslog čovjeka, čimbenika društvene, ekonomske i političke zajednice, počinje u mladim danima, posebno na emocionalnom području ljudske ličnosti. Stoga je dragocjen doprinos odgovornosti, a posebno u sjeni iskustva, kojeg nudi ovo djelo. Knjiga je to radova s područja etičko-moralne problematike, jednako s povijesnim kao i suvremenim temama: tu su

važna pitanja nekih povijesnih rasprava te suvremenih kazuistika. Obiluju pitanja načelne naravi, kao situacija i zakon, sloboda i odgovornost, mirotvorstvo i agresivnost, biti sretan, vjera i razum kao putovi do istine, ljudska prava. Da je važno pitanje aksiološkog horizonta, govori upozorenje: »Pravo na slobodu nije dakle samo sebi svrha« (72). Sloboda je sredstvo, mogućnost za više vrednote.

Budući da se autor bavi moralnim prosudbama iskustva i refleksijama nad iskustvima, svoje mjesto u knjizi nužno nalaze žive teme sa suvremenog društvenog i bioetičkog horizonta. Oni koje više pogađa sadašnje turobno stanje u društvu i politici, prodor nasilja preko mass-medija i sabornice na ulice, urede, škole i osnovne međuljudske odnose, i koji se možda osjećaju pozvanim ne samo kritizirati nego i nešto doprinijeti, zacijelo će sa zanimanjem posegnuti za pitanjem: jesu li politika i etika suprotni ciljevi? Iz sjene nedavna iskustva slijedi primjedba: »Hitler bi trijumfirao da je USA 1941. god. proglasila embargo na oružje za cijelu Europu« (216). Ako je Papa proglasio kancelara engleskog kralja Henrika VIII., sveca i mučenika poznatog pod imenom 'čovjek za sva vremena', Tomu Morusa, zaštitnikom političara, očito da je i to jedno od područja u koje kršćani mogu i trebaju unositi svjetlo Evandjelja. Nasilno prodiranje i nametanje začudnih ideologija globalizacije, slobodne privrede i Darwin-tržišta — zapravo Darwin-privrede i Darwin-tržišta, gdje vlada zakon 'jači kvači' a jači ima pravo, nije ništa posebno uznemirilo etičko-moralnu refleksiju zapadnog svijeta. Opasnosti su osjetile i bolje uočile i na svoj (jedini moguć i prihvatljiv?) način reagirale neke svjetovne udruge, globalizirajući protivljenja 'novom svjetskom poretku' koji promiče materijalne dobitke na račun čovjeka, obitelji, malih naroda. Papa je pozvao na globalizaciju solidarnosti.

Suvremena makro-obitelj — čovječanstvo pita se hoće li nadživjeti zbog